

Lähiöohjelma 2020-2022 – hyvinvointia ja elinvoimaa

Mukkula ja Rakokivi-Nastonharju

Loppuraportti

HELENE VANNINEN

1. Ylätason tavoitteiden saavuttaminen

1.1 Ohjelman strategisten tavoitteiden toteuttaminen ja toteutuminen

Lahden kaupungin lähiöohjelman ylätason tavoitteena oli strategisen lähiökehittämisen jalkauttaminen osaksi kaupunkikehittämistä. Ohjelmakauden aikana toteutettiin muun muassa seuraavia kaupunkitasoisia asioita:

- Lähiökehittäminen osaksi MAL -sopimusneuvotteluita (neuvottelukirjaus)
- Lähiöiden kehittäminen osaksi hyvinvointisuunnittelua ja hyvinvoinnin edistämisen poikkihallinnollista toimintaa
- Osallistuvan budjetoinnin kokeilu ja vakituiseksi käytänteeksi jalkauttaminen
- Tietopohjan kehittäminen: eriytymisindikaattorin laatiminen ja analysointi
- Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely: ensimmäinen toteutus ohjelma-aikana. Otettu pysyväksi käytännöksi.

Hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen

Lahdessa toimii poikkihallinnollinen hyvinvoinnin edistämisen työryhmä. Uusimpaan hyvinvointisuunnitelmaan vuosille 2022-2025 on yhdeksi tavoitteeksi asetettu ”Saada tietoa alueiden eriarvoistumisesta ja luoda rakenteet eriytymiskehityksen vähentämiseksi (Teema 5. Kestävästi uudistuva Lahti: Lahtelaisten turvallinen arki ja arjen hallinta). Tämä kirjaus ohjaa poikkihallinnollista yhteistyötä asuinalueiden erojen kaventamiseksi. Asuinalueiden eriytymisen analysointiin liittyvää kehittämistoimintaa on kuvattu alempana ja lähiökehittämisen tulevaisuuden suunnitelmia tämän raportin viimeisessä luvussa.

Osallisuutta ja lähidemokratiaa pyritään edistämään Lahden osallisuusmallilla, jossa keskeinen rooli on myös osallistuvalla budjetoinnilla. Lähiöohjelman aikana osallistuvaa budjetointia pilotoitiin ja siitä muodostettiin pysyvä käytäntö Lahden kaupungissa. Lisäksi uutena osallisuuden muotona Lahteen perustettiin neljä kumppanuuspöytää, joiden tavoitteena on edistää oman alueensa yhteisöllisyyttä, viihtyisyyttä ja elinvoimaisuutta. Lahden osallisuusmallista voi lukea lisää [Lahden kaupungin nettisivuilta](#).

Sosioekonominen indeksi

Vuosien 2020-2021 aikana laaditun sosioekonomisen indeksin avulla voidaan kuvata ja seurata asuinalueiden sosiaalisessa rakenteessa tapahtuvia muutoksia, arvioida eri toimenpiteiden

vaikuttavuutta ja ohjata kaupunkikehittämistä. Indeksi toteutettiin Tampereen ja Jyväskylän kaupunkien vastaavaa mallia mukaillen.

Vuoden 2019 aineistossa valtaosa ruuduista asettuu lähelle kaupungin keskiarvoa (keskiarvo skaalattuna arvossa 100). Keskiarvon molemmin puolin 80-120 väliin asettuu 625 ruutua 874:stä tarkastellusta ruudusta. Kaupungin keskiarvoa merkittävästi korkeampia ruutuja (120-140, >140) on kaupungissa 125 kappaletta. Keskiarvoa merkittävästi matalampia ruutuja (60-80) puolestaan oli 115 kappaletta. Kaikista matalimpia ruutuja (<60) oli yhdeksän kappaletta. Matalimman ruudun arvo oli 43,84 ja korkeimman ruudun arvo puolestaan 158,56.

Sosioekonominen indeksi

Sosioekonominen indeksi kuvaa hyvinvointierojen alueellista jakautumista ja kehitystä Lahdessa 250 x 250 metrin ruuduissa kolmen muuttujan kautta. Se ei välttämättä kerro huono-osaisuudesta tai köyhyydestä. Indeksi on muodostettu seuraavista muuttujista: korkeakoulutettujen osuus, työttömien osuus ja asukkaiden mediaanitulot. Aineistona analyysissä on käytetty Tilastokeskuksen ruututietokanta-dattaa. Analyysissä on tarkasteltu vuosia 2000, 2010 ja 2019.

Menetelmässä muuttujat on skaalattu siten, että korkeimman arvon ruutu saa luvun 100 ja muiden ruutujen arvo on laskettu luvun suhteessa tähän ruutuun. Tämän jälkeen yksittäiset muuttujat on laskettu yhteen ja niistä koottu summaindeksi on suhteutettu kaupungin keskiarvoon siten, että arvo 100 edustaa keskiarvoa. Jos indeksin arvo ylittää sadan, alue on sosioekonomisesti kaupungin keskitasoa parempi, ja vastaavasti alle sadan jäävillä alueilla, sosioekonominen rakenne on kaupungin keskitasoa huonompi. Mitä suuremman arvon indeksi saa, sitä parempi on alueen hyvinvointi yllä mainituilla muuttujilla mitattuna.

Aineiston rajausta:

Analyysissä tarkastellaan vain sellaisia tilastoruutuja, joissa on riittävä väestöpohja. Lähtöaineistosta on rajattu pois ruudut, joissa on alle 10 asutuskuntaa. Rajausta tiukempi kuin Tilastokeskuksen ruututiedoissa, joissa ko. tiedot ovat salattu, mikäli ruudussa on alle kymmenen täysi-ikäistä asukasta. Aineistossa ovat mukana myös opiskelijoiden ja eläkeläisten taloudet.

Aineisto ei ole virallinen tilasto. Aineisto soveltuu seurannan, suunnittelun ja päätöksenteon apuvälineeksi, kun tarvitaan tarkemmalle aluetasolle kohdentuvaa tietoa. Sosioekonomista indeksiä voidaan hyödyntää esimerkiksi asuinalueiden palveluiden ja rakennuskannan suunnittelussa, kehittämisessä ja monipuolistamisessa.

Kun verrataan vuosien 2000, 2010 ja 2019 aineistoa keskenään, havaitaan tiettyjä kehityskulkuja. Aiemmin matalammat ruudut sijaitsivat enemmän hajallaan eri puolilla kaupunkia. Vuoden 2019

aineistossa nähdään, että alemmat ruudut keskittyvät yhä selkeämmin tiettyihin rykelmiin – noin kolmelle alueelle. Samanaikaisesti uudet omakotitalovaltaiset alueet ovat nousseet korkeimpaan kymmenykseen. Kun aineistoa tarkasteltiin päällekkäin Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman Lahden hankkeessa tuotettuihin tarkasteluihin, havaittiin alempien sosioekonomisten indeksien ruutujen sijaitsevan ruuduissa, joissa asuu suhteellisen paljon myös ikääntynyttä väestöä. Tästä voidaan päätellä, että ainakin osaa eriytymisestä selittää väestön ikääntyminen: Lahti oli pitkään teollisuusvaltainen kaupunki ja siten ikääntyneissä on enemmän matalasti koulutettua pienempää eläkettä saavaa väestöä. Näin ollen voimakkaasti ikääntyneet asuinalueet korostuvat indeksin alapäässä. Verrattaessa tapahtuneita muutoksia havaittiin myös, että ylempään desiiliin siirtyneissä ruuduissa oli tarkasteluaikana rakentunut uudistuotantoa. Tästä voidaan päätellä, että uudisrakentamisella on positiivisia vaikutuksia.

Sosioekonomisen indeksin kehittämistä ja hyödyntämismahdollisuuksia käsitellään lisää tuonnempana luvussa ”Lähiökehittämisen tulevaisuus”.

Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely

Osana lähiöohjelmaa syksyn 2020 aikana toteutettiin sivistyspalveluiden ja teknisen toimen yhteistyöllä yhdistetty hyvinvointi- ja turvallisuuskysely, jossa jälkimmäinen osuus pohjautui rikosentorjuntaneuvoston kyselypohjaan. Alkuperäisestä kehittämissuunnitelmista poiketen kyselyn toteutukseen ei aikataulullisista syistä haettu Oikeusministeriön avustusta. Toteutettuun kyselyyn saatiin 940 vastausta mutta vastaukset painottuivat erityisesti keskustan postinumeroalueille eikä sillä saavutettu riittävästi kohdelähiöiden asukkaita, joskin suuntaa antavia tuloksia saatiin. Esimerkiksi lähiöiden os-tarialueiden koettu turvattomuus nousi vastauksissa esiin.

Ensimmäisen kierroksen jälkeen kyselyn kehittämistä jatkettiin. Kysely toteutetaan uudelleen alkuvuonna 2023 Maptionnaire -ohjelmaa hyödyntäen, jolloin turvattomuutta aiheuttavista paikoista ja ilmiöistä saadaan tarkempaa karttapohjaista aineistoa. Kyselyn markkinointia tehostetaan kattavamman vastaajamäärän tavoittamiseksi ja kyselyn kehittämistä jatketaan tuloksista ja palautteista tehtyjen havaintojen pohjalta.

1.2 Segregaation vähentäminen

Ottaen huomioon ohjelmakauden lyhyen aikajänteen, ei yksiselitteisesti voida arvioida lähiöohjelman vaikuttavuutta. Lähiöohjelmahankkeet ovat kuitenkin mahdollistaneet tavallista kohdennetumpia panostuksia lähiöohjelman hankealueille. Vaikka lähiöohjelma-avustus on melko pieni, on sen vipuvaikutus hankkeiden kohdentamisessa kuitenkin merkittävä ja saatu avustus helpottaa erilaisten investointien ja toimenpiteiden kohdentamisen perusteluissa esimerkiksi poliittisessa päätöksenteossa. Jo lähiöohjelmien olemassaolo ohjaa poliittista päätöksentekoa. Lahden kaupunki on esimerkiksi MAL-sopimuksessaan sitoutunut asuinalueiden eriytymisen ennaltaehkäisyyn sekä osallistumaan lähiöohjelmiin myös vastaisuudessa.

Kehittämishankekokonaisuuksien myötä laajempi tietoisuus asuinalueiden eriytymisen vaikutuksista sekä eriytymistä tuottavista tai lieventävistä prosesseista on lisääntynyt kaupunkiorganisaatiossa. Lähiöiden kehittämiseen liittyvät kysymykset tunnistetaan aiempaa paremmin, joskaan kokonaiskoordinaatiota ei ole vastustettu.

Jotta lähiöohjelman kaltaisista rahoituselementeistä saataisiin maksimaalinen hyöty ja todellinen panostus juuri sellaisiin asioihin, jotka hankealueiden asukkaat itse kokevat merkityksellisiksi, tulisi lähiökehittämisen olla pitkäjänteistä ja suunnitelmallista. Pitkäjänteiseen kehittämistyöhön voi puolestaan olla vaikea saada poliittista selkänojaa, mikäli esimerkiksi lähiöohjelman rahoituselementin pysyvyydestä ja ennustettavuudesta ei ole takeita. Rahoituselementin pysyvyys ja ennustettavuus takaisi paremman kytköksen osallistavan suunnittelun ja varsinaisten investointien välille.

2. Lähiöohjelma Mukkulassa

2.1 Hankkeen kuvaus

Lahden kaupungin lähiöohjelman Mukkulan hankekokonaisuudessa korostuivat erityisesti vahva yhteistyö tutkimushankkeiden kanssa. Lähiöohjelmakauden aikana tutkimusyhteistyötä toteutettiin Mukkulassa kaikkien Lahdessa operoivien lähiöohjelmarahoitusta saaneen tutkimushankkeen aikana: LUT/LAB -konsortion Yhteinen Mukkula sekä Tulevaisuuden hiilineutraali lähiö -hankkeissa sekä Nuorisolan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian Nuorten lähiöosallisuus- ja aktiivisuus -hankkeissa. Tutkimushankkeissa alueen asukkaita eri ikäryhmistä osallistettiin vahvasti eri menetelmin alueesta kerättävän tiedon tuottamiseen. Yhteistyö erityisesti koulun ja nuorisopalveluiden kanssa hankkeiden aikana on ollut vahvaa.

Kuva 1. Päättymätön Marjamaa -teoksen rakentaminen alueen asukkaiden kanssa. Kuva: Anna-Lea Kopperi 2022.

Lähiöohjelmassa pyrittiin vahvistamaan alueen olemassa olevia vahvuuksia ja sen aikana panostettiin viheralueisiin. Kulttuurien kohtaamispaikkana toimivat Merrasojan viljelypalstat saneerattiin ja parannettiin sen saavutettavuutta. Lisäksi alueelle toteutettiin Päättymätön Marjamaa -niminen ympäristötaideteos taiteilija Anna-Lena Kopperin toimesta. Taideteoksessa yhdistyy yhteistöllisyys ja ekologisuus sillä teoksen mustaviinimarjat ovat syötäviä ja pensaat kaikkien asukkaiden yhteisiä. Edellä mainittujen lisäksi alueella toteutettiin myös Kartanonpuiston ja Tanssimäen leikkipuistojen saneeraukset.

Turvallisuutta pyrittiin edistämään muun muassa valaisinsaneerauksin sekä korjaamalla leventämällä Mikkulankadun Joutjoen ylittävää siltaa, mikä mahdollistaa turvallisemman liikkumisen kevyenliikenteen väylillä.

2.2 Lapset ja nuoret Mikkulan lähiöohjelmassa

Mikkulan koulu oli mukana opetus- ja kulttuuriministeriön Oikeus oppia -ohjelmassa. Saadulla rahoituksella kohdennettiin lisäresursseja kouluihin, joiden on nähty hyötyvän siitä erityisesti koulutuksen tasa-arvon edistämisen näkökulmasta. Mikkulan koulu valikoitui mukaan erityisesti muita alueita suuremman maahanmuuttajalasten määrän vuoksi. Alla on lueteltu muita alueella toteutettuja toimenpiteitä.

Skidialogit

Mikkulan nuorisotalolla järjestettiin skidialogi syksyllä 2022. Aiheena oli turvallisuutta ja hyvinvointia tuottavat tekijät erityisesti kouluajan ulkopuolella. Skidialogien tavoitteena on yhtäältä lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen, että aito vaikuttamisen mahdollisuus. Keskustelujen kirjaukset välitetään eteenpäin mukana olleille tahoille ja niitä hyödynnetään toiminnan kehittämisessä.

Skidialogit

Lahden kaupungin peruskoululaisten Skidialogi on Erätauko-keskusteluun pohjaava, lapsille ja nuorille suunnattu rakentavan keskustelun työkalu. Skidialogissa lapset ja nuoret – niin hiljaisemmat kuin kovaäänisetkin – saavat tuoda esille omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan ajankohtaisista asioista. Skidialogin avulla vahvistetaan tunne-, vuorovaikutus- ja dialogitaitoja. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä ja hyvinvointia.

Erätaukosäätiö myönsi Lahden skidialogeille vuoden dialogiteko 2021-tunnustuksen.

Lahden harrastamisen malli

Lukukaudella 2020-2021 Mukkulan koulu oli mukana pilotoimassa Lahden kaupungin harrastamisen mallia (vrt. Harrastamisen Suomen malli). Mallissa koulupäivän yhteyteen tuotiin erilaisia mahdollisuuksia harrastamiseen. Harrastustoimintaa tuotettiin monen eri toimijan toimesta, mm. yhdistykset ja seurakunta, kirjastopalvelut, Wellamo -opisto vastasivat harrastetoimintojen toteuttamisesta. Sitten Lahden harrastamisen malli laajeni kaikkiin Lahden peruskouluihin syksyllä 2021.

Tutkimushankkeet

LUT-yliopiston ja LAB-ammattikorkeakoulun Yhteinen Mukkula -hankkeessa tehtiin vahvaa yhteistyötä Mukkulan koulun ja nuorisotoimen kanssa koko hankekauden ajan. Kohtaamisia koululaisten kanssa oli runsaasti, jopa 30 kertaa lukukauden aikana. Mukkulan koululla ja sen lähialueella toteutettiin lähes 100 tutkimuspäivää ja niihin osallistui noin 150 lasta ja nuorta. Tutkimuspäivät pitivät sisällään niin työpajoja kuin havainnointi- ja tapaamispäiviä.

Eräässä kokeilussa toteutettiin kaupunkiviljelypilotti Mukkulan ostarilla. Pilotissa olivat mukana Lahden kaupungin nuorisopalvelujen alueellisen nuorisotyön Mukkulan Nuokun nuorisotyöntekijät ja koulunuorisotyöntekijä, Lahden kaupungin Ympäristöpajan tiiminvetäjät ja tiimiläiset, Kunnallistekniikan kaupunginpuutarhuri ja kasvillisuusvastaava, Hämeen ammattikorkeakoulun Rakennetun ympäristön lehtori ja opiskelija, Mukkulan ostarin torialueen tori-isäntä ja toimintaa sponsoroinut puutarha-alan yritys sekä kaksi tutkijaa.

Juvenian tutkimushankkeessa toteutettiin muun muassa valokuvataiteen projekti, jossa nuoret jäsenivät asuinalueettaan valokuvien ja niistä tehdyn videoteoksen avulla. Tähän liittyen Mukkulan kirjastossa pidettiin näytös ja keskustelutilaisuus 14.12.2021. Tilaisuuteen osallistui paikallisten lisäksi muun muassa päättäjiä ja kaupungin virkahenkilöitä.

Tarkemmat kuvaukset tehdyistä piloteista ja niissä toteutetusta yhteistyöstä löytyvät LUT-korkeakoulun [tutkimusjulkaisusta](#). Juvenian tutkimushankkeessa toteutettuun työhön voi puolestaan tutustua [hankkeen nettisivuilla](#).

Leikkipuistosaneeraukset

Mukkulassa toteutettiin hankeaikana kahden leikkialueen saneeraukset. Vuonna 2021 saneerattiin Tanssimäen leikkipuisto ja vuonna 2022 Mukkulan Kartanon leikkialue. Jälkimmäinen toteutettiin historialliseen miljööseen sopivaksi ja sen toteutuksessa huomioitiin ympäristöystävällisyys.

Kuva 2. Mukkulan kartanon leikkialue

Alueen liikuntapaikkaverkkoa oli alun perin tarkoitus vahvistaa muun muassa mahdollistamalla yksityisen liikuntahalli -hankkeen toteutuminen alueelle. Hankkeelle oli kaavallinen valmius, mutta koronapandemian ja sittemmin Ukrainan sodan aiheuttaman epävarmuuden ja rakennuskustannusten nousun vuoksi hanke ei toteutunut hankeaikana.

2.3 Turvallisuusteema Mukkulan hankkeessa

Syksyllä 2020 toteutettuun yhdistettyyn hyvinvointi- ja turvallisuuskyselyyn saatiin 50 vastausta Mukkulan postinumeroalueelta. Pääosin alue koettiin turvallisena, mutta kysyttäessä turvattomaksi koetuista paikoista Mukkulan ostarin alue mainittiin 14 kertaa. Avovastauksissa ostarin alue koettiin levottomaksi erityisesti päihteiden käytön vuoksi. Tähän tulee pohtia ratkaisuja vastaisuudessa.

Turvallisuuskysely toteutetaan uudelleen keväällä 2023 käyttäen Maptionnaire -ohjelmaa, jolloin turvattomaksi koetuista ja/tai viihtyisistä paikoista toivotaan saavan tarkempaa paikkatietoaineistoa.

Alueella toteutettiin myös valaisinkorjauksia sekä Joutjoen ylittävän Mukkulankadun sillan levennys niin, että kevyenliikenteen väylillä kulkeminen olisi turvallisempaa. Tällä pyritään myös edistämään kestävien kulkumuotojen valitsemista yksityisautoilun sijaan.

2.4 Kehittämisteemojen toteutus Mukkulassa

- **Lähiökoulut edistävät koulutuksen tasa-arvoa sekä lasten ja nuorten hyvinvointia**
 - Ks. edellä
- **Perhe- ja nuorisotyö sekä harrastustoiminta vahvistavat lasten ja nuorten osallisuutta**
 - Ks. edellä
- **Yhteistyö luo yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta**
 - Lahden osallisuusmallin pilotointi, ks. luku 1.1
 - Kirjaston aukioloaikoja ja omatoimiaikaa laajennettiin. Tämä vahvistaa kirjaston merkitystä lähipalveluna ja osallisuuden alustana.
- **Hiilineutraalisuus tukee lähiökehittämisen kestävyttä**
 - Valaisinsaneerauksia, joissa katuvalastus vaihdettu energiaystävällisempään led-valaistukseen
 - Lahden ensimmäinen sähköbussilinja aloitti operoinnin Liipolasta Mukkulaan kulkevalla linjalla
 - Kaupunkipyöräjärjestelmä laajentui Mukkulaan kaudella 2022
 - Lahden Talot Oy:n omistamaan Lehiton palvelutaloon tehtiin energiatehokkaita korjauksia osana Canemure -projektia
- **Viihtyisä, toimiva ja vihreä elin- ja asuinympäristö vahvistaa elinvoimaa**
 - Merrasojanpuiston saneeraus
 - Frisbeegolf -radan saneeraus
 - Leikkialuesaneeraukset (Kartanonpuisto ja Tanssimäen puisto)
- **Ikäystävällisyys ja esteettömyys tukevat asuinalueen toimivuutta**
 - Kaupunkitasoiset toimenpiteet (hissi- ja esteettömyystyöryhmätyöskentely)
- **Taide ja kulttuuripalvelut elävöittävät lähiöitä**
 - Päättymätön Marjamaa -teos: Merrasojan maastoon juurrutettiin yhteensä 116 mustaviinimarjapensasta – yhtä monta kuin Lahden kaupungilla oli ikävuosia. Pensaiden taimet istutettiin kahdeksikon eli äärettömän symbolin muotoiseksi pensaspoluksi. Teoksen yhteisöllinen sisältö muotoutui istuttamassa olleiden eri sukupolvien yhteistoiminnasta ja paikalla jae-
tuista kokemuksista. Päättymättömän marjamaan mustaviinimarjat ovat syötäviä. Taiteilija toivoo, että mustaviinimarjojen keruu ja pensaiden hoitaminen tarjoavat lahtelaisille uuden

vaihtoehtoisen ja helposti lähestyttävän yhteisöllisen toiminnan tavan. Teos muistuttaa siitä, että omistamiselle on myös yhteisöllisiä vaihtoehtoja. Yhteisen marjatarhan hoidossa on lisäksi muistumia suomalaiseen talkooperinteeseen.

3 Lähiöohjelma Rakokivi-Nastonharjun alueella

3.1 Hankkeen kuvaus

Rakokivi-Nastonharju on entisen Nastolan kunnan keskus. Rakokivi-Nastonharjun lähiöohjelmahankkeen fokuksena oli jatkaa vuonna 2016 aloitettua kuntien yhdistymisen jälkeistä kehittämistyötä, jossa alueen viihtyisyyttä ja saavutettavuutta parantamalla pyritään vahvistamaan koko itäisen Lahden alueen elinvoimaa niin, että varmistutaan lähipalveluiden saavutettavuus itäisen Lahden asukkaille myös tulevaisuudessa.

Rakokiven liikekeskuksen alueella toteutettiin hankeaikana mittavia kevyenliikenteenväylien saneerauksia. Tehtyjen toimenpiteiden uskotaan parantavan alueen liikenneturvallisuutta ja uuden monitoimitalon saavutettavuutta sekä mahdollistavan myöhemmässä vaiheessa myös terveyskeskuksen sijoittumisen alueelle. Terveyskeskuksen sijoittumisesta on hyvinvointialue tehnyt investointipäätöksen alkuvuonna 2023.

Rakokiven liikekeskukseen toteutettiin lähiöohjelman aikana kulttuuripuisto. Kulttuuripuisto on yhdistelmä leikki- ja tapahtuma-aluetta ja sen idea on peräisin alueen asukkailta itseltään. Kulttuuripuiston suunnitteluun osallistettiin alueen lapsia ja muita kuntalaisia.

Osallisuutta ja lähidemokratiaa toteutettiin hankkeen aikana osana Lahden osallisuusmallin pilotointia. Osallistuvan budjetoinnin 2021 -kierroksella Rakokiveen perustettiin sukupolvien välinen kohtaamispaikkatoiminta Junnula (ks. lisää seuraavassa luvussa).

3.2 Lapset ja nuoret Rakokivi-Nastonharjun lähiöohjelmassa

Junnula

Junnula sai alkunsa vuoden 2021 #OmaLahti -osallistuvasta budjetoinnin asukasideasta, jossa ehdotettiin alun perin "varamummolaa". Ideaa äänesti 617 lahtelaista. Sukupolvien kohtaamispaikkaan

ovat tervetulleita alakouluikäiset (1.-3- luokkalaiset) sekä seniorit viettämään kiireetöntä aikaa yhdessä. Kohtaamispaikassa leikitään, pelataan, askarrellaan, luetaan, lauletaan tai ollaan vaan yhdessä, sen mukaan mitä osallistujat ovat yhdessä suunnitelleet. Toiminta on maksutonta ja tarjolla on myös välipalaa. Vuonna 2022 toiminnan pyörittämisestä vastasi Mannerheimin Lastensuojelu liitto mutta vuonna 2023 toimintaa jatketaan Itäisen kumppanuuspöydän ja Lahden nuorisopalveluiden yhteistyönä.

Kuvat 3 ja 4. Junnula: sukupolvien kohtaamispaikka Rakokivessä (kuvat Elias Lahtinen ja Anna Autio)

Skidialogit

Rakokiven koulussa järjestettiin skidialogi syksyllä 2022. Aiheena oli turvallisuus ja hyvinvointi koulun ulkopuolella. Oletetut hyödyt ovat samankaltaisia kuin esitetty aiemmin Mukkulan hankkeen osalta kappaleessa 2.2.

Juvenian tutkimushanke

Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian Nuorten lähiöosallisuus ja -aktiivisuus -hankkeessa tutkittiin monimenetelmällisesti nuorten kokemia subjektiivista hyvinvointia sekä sitä, miten nuorten omaa toimijuutta voidaan tukea osana lähiökehittämistä. Nastolan alueella toteutettiin muun muassa taideperustaisia työpajoja, jonka tuloksena syntyi alueen rosoisuutta kunnioittava kuvagalleria (KUVASTIN). Lisätietoja löytyy hankkeen [nettisivuilta](#).

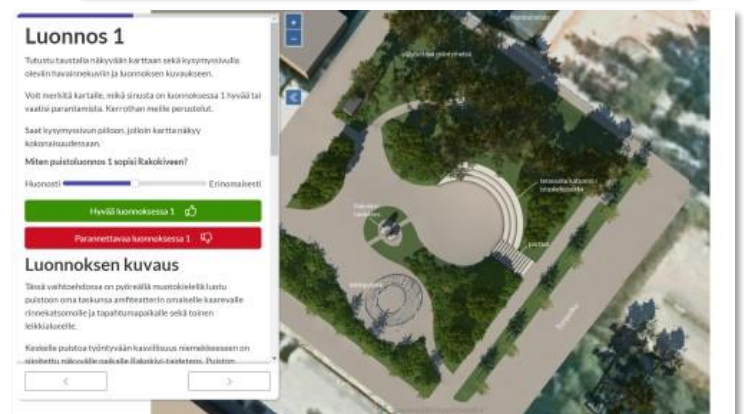
Sähkökaappien maalausprojekti

Taiteilija Jaakko Vuorenmäki ohjasi Rakokivessä sähkökaappien maalausprojektin nuorille kesällä 2022. Mukaan maalaamaan mahtui kahdeksan paikallista nuorta ja sen aikana maalattiin yhteensä neljä sähkökaappia Rakokiven monitoimitalon ympäristössä.

Kulttuuripuisto

Rakokiveen syksyllä 2022 valmistunut Kulttuuripuisto on pitkällisen yhteisen suunnittelun ja osallistamisen tulosta. Sen suunnittelu pohjaa Lahden ja Nastolan kuntien yhdentymisen jälkeen tehtyyn Rakokiven alueen kehittämisestä käytyyn vuoropuheluun asukkaiden ja alueella toimivien yritysten kesken. Vuorovaikutusta suunnittelun edetessä on käyty loppuvuodesta 2020 alkaen asukasilloissa. Koululaisille järjestettiin myös oma kysely sekä suunnittelutyöpajoja, joissa askarrettiin itselle mieleinen puisto. Hanketta esiteltiin myös itäiselle kumppanuuspöydälle (hankeaikana lanseerattu lähidemokratian muoto). Kulttuuripuiston suunnitteluun järjestettiin useita kyselykierroksia muun muassa Rakokiven koululaisille ja kaikille asukkaille.

Kulttuuripuiston avajaisjuhlaa vietetään alkukeväästä 2023 Nastola -päivän yhteydessä.

Kuvakaappauksia asukaskyselystä.

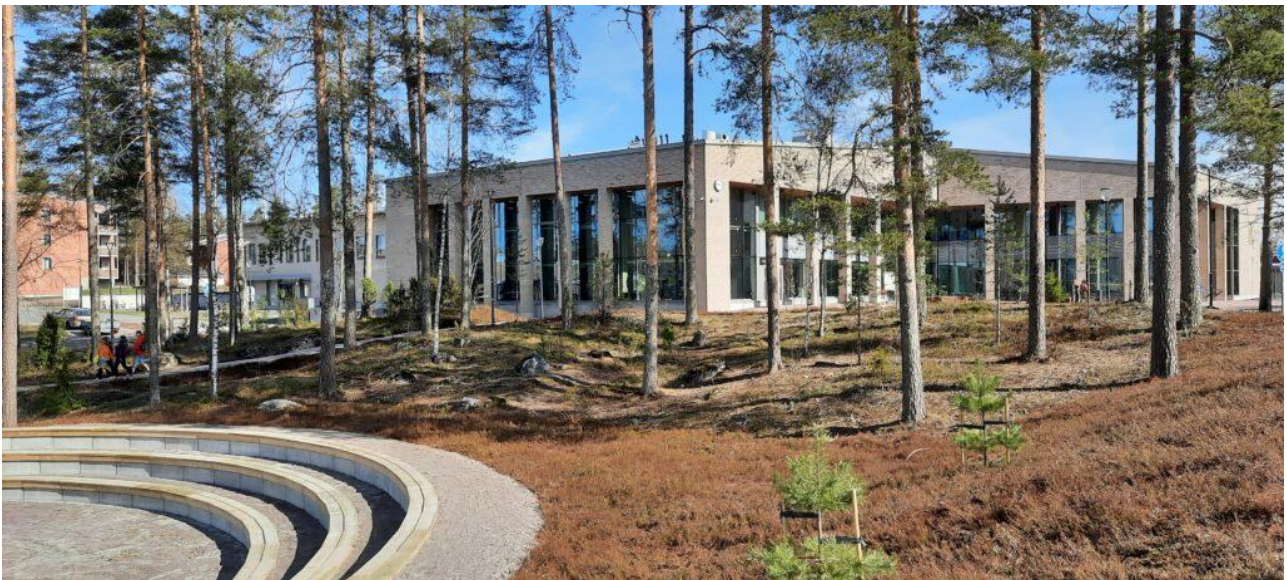

Kuva 5a ja 5b. Kulttuuripuiston suunnittelua

Muuta

Uusi Rakokiven monitoimitalo on valmistunut syksyllä 2021. Monitoimitalo tarjoaa uudet oppimisen tilat alakoululle ja päiväkodille. Lisäksi rakennukseen valmistui tilat kirjastolle sekä kuntalaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden käytettäväksi.

Itäisessä Lahdessa toiminut nuorisopalveluiden vetämä poikkihallinnollinen työryhmä nuorten tilanteen edistämiseksi (Nuorten tilanneryhmä) jatkoi toimintaansa koko hankeajan. Tässä yhteistyöryhmässä on nuorisotyön ja kaupungin muiden organisaatioiden lisäksi paikallisia yhdistys- ja yritystoimijoita. Jalkautuvan nuorisotyön toimintaa (matkailuauto Liinu) on niin ikään ylläpidetty ja kehitetty.

Kuva 6. Näkymä Kulttuuripuistosta kohden uutta Rakokiven monitoimitaloa

3.3 Turvallisuusteema Rakokivi-Nastonharjun hankkeessa

Syksyllä 2020 toteutettuun yhdistettyyn hyvinvointi- ja turvallisuuskyselyyn saatiin vain 19 vastausta Rakokiven postinumeroalueelta. Vastaajat kokivat alueen pääosin hyvin turvallisena, vain kolme vastaaja koki asuinpaikkansa läheisyydessä olevan alue, jota välttää turvattomuuden tunteen vuoksi. Kolmesta vastaajasta vain yksi kuvasi paikkaa tarkemmin: liikekeskuksen alueella aikaansa viettävät päihtyneet henkilöt koettiin turvattomuutta aiheuttavana. Turvallisuuskysely toteutetaan uudelleen keväällä 2023 käyttäen Maptionnaire -ohjelmaa, jolloin turvattomaksi koetuista ja/tai viihtyisistä paikoista saadaan paikkatietoaineistoa.

Alueella toteutettiin merkittäviä kevyenliikenteen saneerauksia Vasaratiellä, monitoimitalon ympäristössä, Toritiellä, Norrbergintiellä ja Rapparintiellä. Toimenpiteillä pyritään parantamaan liikenneturvallisuutta sekä lisäämään palveluiden saavutettavuutta kaikilla kulkumuodoilla. Näiden väylien valaistus saneerattiin samassa yhteydessä.

Maaliskuussa 2022 Rakokiven alueella suoritettiin valaistuskatselmus. Valaistuskatselmuksessa havaittiin useita valaisemattomia tai puutteellisesti valaistuja kulkuväyliä, joista merkittävä osa myös koululaisten kulkureiteillä. Tehdyt havainnot vietiin työohjelmasuunnitteluun ja osa valaistuskorjauksista suoritettiin jo vuonna 2022 ja osa valaistuskorjauksista toteutetaan lähiöohjelmakauden jälkeen.

3.4 Kehittämisteemojen toteutus Rakokivi-Nastonharjun alueella

- **Lähiökoulut edistävät koulutuksen tasa-arvoa sekä lasten ja nuorten hyvinvointia**
 - ks. edellä
- **Perhe- ja nuorisotyö sekä harrastustoiminta vahvistavat lasten ja nuorten osallisuutta**
 - ks. edellä
- **Yhteistyö luo yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta**
 - Rakokiveen toteutettiin skeittipuisto asukkaiden aktiivisuudella. Idea lähti valtuustoaloitteena ja hanke toteutettiin joukkorahoituksella syksyllä 2021 niin että rahoitusta kerättiin yksityisiltä ja yhteisöiltä. Lahden kaupunki osoitti skeittipuistolle alueen. Nastolan EnergiaVirta - skeittiparkin avajaisia vietettiin 1.20.2021.
 - Rakokiven liikekeskuksen kehittämistyöryhmä jatkoi toimintaansa koko lähiöohjelmakauden ajan. Kehittämistyöryhmässä on mukana myös liike-elämän edustajia. Yhteistyöryhmän tarkoituksena on jakaa tietoa kaksisuuntaisesti paikallisten toimijoiden ja kaupungin suunnitteluorganisaation välillä
- **Hiilineutraalisuus tukee lähiökehittämisen kestävyyttä**
 - Led -valaistus
 - Lahden Talot Oy:n kiinteistöissä osoitteissa Soratie 5 ja 7 toteutettiin energiatehokkuutta parantavia korjaustoimia (CANEMURE -hanke)
- **Viihtyisä, toimiva ja vihreä elin- ja asuinympäristö vahvistaa elinvoimaa**
 - Kulttuuipuiston rakentaminen (ks. edellinen luku)
- **Ikäystävällisyys ja esteettömyys tukevat asuinalueen toimivuutta**
 - Kevyenliikenteen väylien saneeraukset ja liikenneturvallisuutta parantavat toimenpiteet alueella.
 - Päijät-Hämeen hyvinvointialueen odotetaan rakentavan Rakokiveen uuden sote-keskuksen. Investointipäätös on tehty alkuvuonna 2023.

Kuva 7. Rakokiven skeittipuiston avajaiset (Kuva: Timo Mäkelä)

- **Taide ja kulttuuripalvelut elävöittävät lähiöitä**
- Rakokiven alueella saneerattiin hankeaikana kolme alikulkusiltaa. Alikulkusiltoihin toteutettiin taide-elementtejä. Kesken ohjelmakauden kaupungin taidekoordinaattorin siirryttyä pois kaupungin palveluksesta, jouduttiin suunnitelmia kuitenkin sopeuttamaan koordinaatioreurssien vähyden vuoksi.
- Rakokiven kirjastoon palkattiin mediaohjaaja.
- Ympäristöpääkaupunkivuonna Helsingin kansalaistorilla toteutettuun I.C.E (Indisputable Case of Emergency) -teokseen kuulunut puupaviljonki siirrettiin elävöittämään Nastolan Uudenky-
län juna-asemaa, johon Rakokiven alue nojaa.

Kuva 8: Rakokiven alikulkusiltaaan toteutetut osallistavat taide-elementit

4 Lähiökehittämisen tulevaisuus

4.1 Tulevaisuuden teemat

Eriytymisen juurisyihin pureutuminen olisi ensisijaisen tärkeää kun rakennettuun ympäristöön liittyvin toimenpitein ja asuntopolitiikan keinoilla voidaan vaikuttaa vain osaan kokonaisuudesta. Mikäli lähiöohjelmien fokus siirtyy toimenpiteisiin, jotka eivät ole ympäristöhallinnon alaisia, on pohdittava myös sitä, onko Ympäristöministeriö oikea taho vastaamaan ohjelmakokonaisuudesta vai pitäisikö ohjaus tulla toiselta hallinnonalalta.

Lähiöohjelmien moniteemaisuus yhtäältä kannustaa, että pakottaa kuntia huomioimaan eriytymisen moninaiset kytkökset ja siten moniteemaisuus on myös jatkossa oivallinen lähestymiskulma. Moniteemaisuus mahdollistaa myös kunkin kunnan keskittymisen niihin näkökulmiin, jotka erityisesti omassa kunnassa nähdään akuuteimpana.

4.2 Kehittämistarpeet yleisesti

Resurssiohjaus

Lähiökehittäminen edellyttää pitkäjänteisyyttä, mikä puolestaan edellyttää poliittista sitoutumista ja tahtotilaa. Valtion resurssiohjauksella voitaisiin kannustaa kuntia sitoutumaan pitkäjänteiseen kehittämistyöhön esimerkiksi laatimalla aikajänteeltään pidempiä lähiöohjelmakausia samaan tapaan kuin MAL -sopimusmenettelyissä on käytössä. Lähiökehittämisen voisi ottaa myös osaksi MAL -neuvotteluja ja sen rahoitusmekanismeja. Pidempikestoinen rahoituskausi takaisi asukkaita osallistavan suunnittelutyön ja varsinaisen toteutuksen kytkeytymisen toisiinsa. Nykyisellä lyhyellä lähiöohjelmakaudella suunnittelua ja toteutusta ei voida yhdistää kuin pienempien investointien tai toimenpiteiden kohdalla ellei kunnassa ole ollut budjettivarausta toteuttamiselle lähiöohjelman rahoituksesta riippumatta.

4.3 Kehittämisteemat Lahdessa

Lähiöohjelmakaudella aloitettua työtä eriytymistä kuvaavan seurantadatan tuottamiseksi ja sen hyödyntämiseksi päätöksenteossa tulee jatkaa ja syventää. Osana tätä kehitystä Lahden kaupungissa kuluvalle Lahden Suunta -kierroksella (rullaava yleisaava) tutkitaan sitä, miten asuinalueiden eriytymistä voidaan ennaltaehkäistä myös yleiskaavatasolla. Yleiskaavatasoinen ohjaus ohjaa kehitystä

myös pidemmällä aikajänteellä, joskin sen ohjausvaikutus ulottuu lähinnä rakennettuun ympäristöön ja mahdollisesti palveluiden sijoittumiseen mutta on osaltaan tukemassa laajempaa, koko kaupungin kattavan strategisen kehittämisotteen muodostumisessa.

Tutkimustietoa ja eriytymisdataa tulee kaupungissamme vastaisuudessa hyödyntää yhä laajamittaisemmin päätöksenteon tukena. Näin varmistutaan siitä, että eri toimialojen toiminta on samansuuntaista ja ettei eri toimialoilla tehdä toisistaan ristiriitaisia päätöksiä. Päätöksenteon tueksi voisi esimerkiksi ennakkovaikutusten arvioinnin yhdeksi osaksi nostaa myös päätösten vaikutukset eriytymiseen (vrt. lapsiasianvaikutusten arviointi). ” Tiedon hyödyntäminen edellyttää kuitenkin myös sitä, että eriytymistieto on helposti saatavilla päätösvalmistelun tueksi. Tiedonjakamisen keinoja tulee kehittää.

Eriytymisdatan lisäksi tulee kehittää tapoja eri tietoaineistojen keskinäiseen tarkasteluun. Lahdessa on esimerkiksi tutkittu ikääntyneiden asumiseen liittyviä teemoja myös kartta-aineistoin ja alustavien havaintojen osalta ikääntyminen on Lahdessa kytköksissä sosioekonomiseen eriytymiseen. Tämän ilmiökokonaisuuden ja keskinäisten kytkösten laajempi analysointi on paikallaan.